

Prof. Dr. AKDES KURAT'IN
"Düzeltilmesi lâzımgelen bir ders kitabı hakkında,,
BAŞLIKLİ YAZISINDA YAPTIĞI TENKİTLERE CEVAP *

ENVER ZİYA KARAL

Tarih Profesörü

Prof. Akdes Nimet Kurat bu yazısında:

1. Millî Eğitim Bakanlığının bazı okul kitapları için kabul etmiş olduğu tek kitap sistemini,
2. Tarihin ilk devirleri için ortaya atılmış olan Türk tarih tezini,
3. Millî Eğitim Bakanlığınca liseler için yazdırılmış olan lise tarih kitaplarını tenkit etmektedir.

Prof. Kurat, birinci ve ikinci noktalardaki tenkitleri, lise tarih kitapları vesilesiyle umumî bir şekilde yapmıştır. Bu cihet doğrudan doğruya Millî Eğitim Bakanlığı ile Türk Tarih Kurumunu ilgilendirdiği için, herhangi bir mütalâa yürütmek şahsan bize düşmez.

Lise tarih kitaplarına gelince; Prof. Dr. Kurat "bazı yanlışlar ihtiva etmekle beraber,, Eski Çağlar tarihi müstesna, bu kitapların lise tedrisatı için "her veçhile yetersiz,, olduğu kanaatındadır. Prof. Dr. Kurat'ın yetersiz bulduğu kitaplar "Orta Çağ tarihi,, ile "Yeni ve Yakın Çağlar tarihi,, dir. Prof. Dr. Kurat yıllardanberi Orta Çağ tarihi ile meşgul olmakta ve Üniversite'de Orta Çağ dersleri vermektedir. Buna rağmen yetersiz bulduğu "Orta Çağ tarihi,, kitabını tenkit etmektense "Yeni ve Yakın Çağlar tarihi, sahası dolayısıyla Prof. Enver Ziya Karal tarafından yazılmıştır,, diyerek yayımlanmasından altı yıl sonra bu kitabın tenkidine girişmiştir. Bu ciheti başlangıçta işaret etmemizin sebebi, Prof. Dr. Kurat'ın nasıl bir maksatla " Yeni ve Yakın Çağlar tarihini tenkide giriştiğini kısmen de olsa, açıklamak içindir. Her ne kadar Prof. Dr. Kurat bu tenkidinde yer, yer Prof. Cavit Baysun'un da ismini karıştırmakta ise de biz yalnız hakkımızda vaki olan tenkitleri cevaplandıracağız.

Prof. Dr. Kurat'ın plân ve tasnif hakkındaki tenkitleri :

Tenkite: " Kitabın tanziminde ders malzemesinin asırlara bölünmesi ihtiyar edilmiştir. Bu usul mektep tedrisatı için bir faide sağlamaz ve tamamiyle mihaniki mahiyettedir,,.

Cevap : Prof. Dr. Kurat, bir faide sağlamıyan ve tamamen mihaniki mahiyette olan, asır usulü yerine alınmasını faydalı ve ameli gör-

* «Bizim Türkiye» mecmuası, Sayı 7, sahife 6-7.

düğü herhangi bir usulden bahsetmemeği uygun görmüştür. Tenkidinde mütemadiyen "millî terbiye,, den bahseden Dr. Kurat, Türk gençleri için en uygun gördüğü tasnif usulünü belirtmeyi kendisi için vazife bilmeli idi. Bu hususta bildiğini sandığı usulü yazsa idi ileride okul tarih kitabı yazmak vazifesini üzerine alacak müelliflere de bir hizmette bulunmuş olacaktı. Bu ciheti işaret ettikten sonra, bizi asır sistemini kabul etmeğe sevkeden sebepleri açıklıyalım:

Kitabımızdan önce, liselerde okutulan "Yeni ve Yakın Çağlar tarihi,,nde iki tasnif usulü kullanılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu Tarihi : "Kuruluşu, İmparatorluk devri, İmparatorluğun ric'at ve inhitatı, İmparatorluğun inhilâli,, suretinde tasnif edilmişti. Aynı kitapta Avrupa tarihi: "Onaltıncı asır sonlarına kadar Avrupa, Onyedinci asırda Avrupa, Onsekizinci asırda Avrupa, Ondokuzuncu asırda Garbî ve Merkezî Avrupa, 1848 ihtilâlleri ve 1848 den sonra Avrupa,, diye bölümlere ayrılmıştı. Aynı kitapta kullanılan bu iki tasnif usulü öğrencilere tarihin gelişmesi hakkında sıhhatli bir fikir vermeği güçleştirdikten başka, Osmanlı Türklerinin Avrupa üzerinde ve Avrupa'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerinde yaptığı tesirleri mukayeseli bir şekilde okutmağa da imkân vermiyordu. Asır usulünün tarafımızdan kabul edilmiş olması her yüzyılda tablolarla ve olayların izahı ile öğrenciye, mukayeselerle, varacağı sağlam bir tarih bilgisi vermektir. Bu usullerin kronoloji bakımından olduğu gibi pedagoji bakımından da Prof. Dr. Kurat'ın gizli tuttuğu usullere üstün olduğu kanaatındayız. Zaten Fransa'da ve Almanya'da da asır esasına göre yazılan okul kitapları vardır.

Kitapta Osmanlı Türklerine ve Türkiye dışındaki Türk memleket ve devletlerine eski ölçü dahilinde yer verilmediği hakkında:

Tenkit: "Türkiye Osmanlı İmparatorluğu tarihine lüzumu kadar yer verilmediği gibi Türkiye dışındaki Türk memleket ve devletlerinden eski ölçü ve usulün tam tersine olarak hemen hiç bahsedilmemiştir,,.

Cevap: Eski kitap, resim ve haritalarla birlikte beşyüz sahifeyi aşyordu. Halbuki yeni kitap, resim ve haritalarla birlikte 240 sahifedir. Bu itibarla bahislerin zarurî bir kısaltılmasına gidilmiştir. Buna rağmen Türkiye tarihine lüzumu kadar yer verilmediği iddiası doğru değildir. Kitabın fihristinden de kolaylıkla anlaşılacağı üzere Türkiye tarihine ayrılan kısım 148 sahife, buna mukabil bütün Avrupa, Amerika ve Uzak Doğuya ayrılan kısım da 77 sahife tutmaktadır.

Yeni Çağda olmıyan bir çok bahislerin Yeni Çağ içine alınmış olması hakkında:

Tenkit: "Yeni Çağlarla ilgisi olmıyan bir çok bahisler Yeni Çağlara konmuştur. Ezcümle Yüz sene harpleri "1337-1453,, Röneseans, Reform bilhassa XVIII. ve XIX uncu yüzyılda Avrupadaki fikir hareketleri teknik gelişme ve neticeleri gayet sathî şekilde yazılmıştır,,.

Cevap: Yüz sene harpleri esas itibariyle Orta Çağ tarihine alın-

mak lâzımdır. Ancak Avrupa tarihi ile Türk tarihini muvazi olarak göstermek lüzumu Yüz sene harplerinin "Yeni ve Yakın Çağ tarihi,,ne alınmasına sebep olmuştur.

Yeni ve Yakın Çağ tarihi kitabımız 1299 de Osmanlı Devletinin kuruluşu ile başlamaktadır. Eğer "Çağ,, konusunda mutlak bir plân sadakati gösterilse idi, o vakit "Yakın Çağ,, devrini, tenkit edilen kitabımızda 1453 den başlatmak lâzım gelecekti. Halbuki lise müfredat programı Osmanlı İmparatorluğu tarihinin son sınıfta okutulmasını âmirdir. Osmanlı İmparatorluğu tarihinin öğretim yönünden vahdetini korumak için Osmanlı Devletinin kuruluş devri, Yeni Çağ devrine alınmıştır. Bu harekete muvazi olarak da Avuranın bu devirde en büyük siyasî ve askerî olayları olan yüz sene harpleri yukarıda bahsedilen mukayeseli öğretim usulü icaplarının zarurî bir neticesi gibi kabul edilerek Yakın Çağ devrine alınmıştır.

Rönesans, Reform ve tenkitte işaret edilen diğer olayların gayet sathî şekilde yazıldığı meselesine gelince, bir okul kitabı için "gayet sathî,, ifadesini kullanan tenkitçi, ancak kendine göre tasarladığı ve makul bulduğu bir ölçüye göre haklı görülebilir. Bu itibarla Dr. Kurat'ın "gayet,, ini de "sathî» sini de anlıyamadığımızı itiraf ederiz.

Rusya ve İnan tarihine yeter derecede yer verilmediği hakkında :

Tenkit: "___bu bahse ayrılan yer (Rusya) bütün kitapta birkaç sahifeyi geçmemiştir. Üstelik çok sathî ve yanlıştır. Türkiyenin komşularına, meselâ İnan'a dair verilen malûmat da çok eksiktir,,.

Cevap: Bir okul kitabı hakkında "çok sathî,, "çok eksik,, tabirlerinin ne ifade ettiklerinin anlaşılması için objektif bir esasa ve malûm bir ölçüye göre kullanılmış olması lâzımdır. Prof. Dr. Kurat'ın altı asırlık bir Avrupa tarihi ile altı asırlık Osmanlı İmparatorluğu tarihini içine alan 240 sahifelik bir kitap için bu tabirleri kullanırken hangi objektif esasa ve hangi ölçüye istinat ettiğini anlamak cidden güçtür. İlmî bir tenkitte bu gibi tabirlerin ne ifade ettiği meselesine gelince bu hususta bir hüküm vermeği sayın okuyucularımıza bırakırız.

Şahıs, yer isimlerinin yanlış yazıldığı ve tarih hataları hakkında :

Tenkid: "Enver Ziya Karal'ın kitabında ise bir çok şahıs, yer isimleri yanlış yazıldığı gibi tarih hataları da epice boldur. Bunlardan bazıları zikredelim: Yıldırım Bayezid'in Niğbolu zaferi metninde gösterildiği gibi "S. 8,, 1395 değil 1396 dır. Yüz Sene Harpleri başlığı altında "S. 38,, 1353-1453 yılları konmuştur. Halbuki 1339-1453 konması lâzımdı. Mısır'ın Yavuz Sultan Selim tarafından zaptı kitapta olduğu gibi "S. 47,, 1516 değil 1517 dir. Ruslar'ın Azak kalesini almaları 1697 değil 1696 dır. "S. 110,, İsveç ile Deli Petro arasındaki "Şimal harbi,, 1709 Poltava meydan muharebesiyle değil "S. 110,, Nişat sulhu ile bitmiştir. Katerina'nın tahta çıkışı 1763 değil 1762 dir,,.

Cevap: Dr. Kurat'ın gösterdiği bu tarih hataları, dikkat edilecek olursa, birer senelik bir fark gösteriyor. Bir umumî tarih yazılırken yazarın her olayın tarihi hakkında kaynakları karıştırıp o tarihi tahkik etmesi usul değildir. Bir vak'a hakkında ileri sürülen tarihin doğru olup olmadığını araştırmak bir monografi işidir. Kaldı ki binlerce olaydan ve kişiden bahseden bir tarih kitabında ne kadar itina edilse bazı tarih hatalarının gözden kaçabileceğini de kabul etmek insafı bir hareket olur.

Bu açıklamayı rakam - tarihler hakkında düşüncemizi arz etmek için yapıyoruz. Biz kitabımızı yazarken olayların rakam - tarihleri için iki kaynak kabul ettik. Bunlardan birincisi Tarih Kurumunun yayınladığı tarih kitaplarından üçüncü cilt, diğeri de Millî Eğitim Bakanlığınca Türkçeye çevrilmesi kararlaştırılmış bulunan Strasburg Üniversitesi Profesörlerinden E. Cavaignac'ın 1934 de basılan "Chronologie de l'Histoire Mondiale,, isimli kitabıdır. Prof. Akdes Nimet Kurat'ın kaynaklarını bilmiyorsam da, rakam-tarih hatalarının kendi kaynaklarıyla bizim kabul ettiğimiz kaynaklar arasındaki ihtilâftan ileri geldiğine şüphe yoktur.

Gelelim şimdi tarih - rakam hatalarına :

Prof. Dr. Kurat Niğbolu zaferinin 1395 de değil, fakat 1396 da kazanıldığını yazıyor. Halbuki Tarih, cilt 3, sahife 27 de Niğbolu zaferi 1395 de gösterilmiştir.

Prof. Dr. Kurat ikinci tarih - rakam hatası olarak yüz sene harplerini göstermektedir. Kitabımızın 38 inci sahifesinde bu harplerin 1353 - 1453 olarak konduğunu halbuki bunun yanlış olduğunu doğrusunun 1339 - 1453 olduğunu ileri sürüyor. Bir defa kitabımızın en yeni tabında 38 inci sahifesinde Yüz sene harpleri başlığı altında 1353-1453 değil fakat 1337-1453 yazılmıştır. Sonra Yüz sene harpleri Prof. Dr. Kurat'ın bildiği gibi 1339 da da başlamış değildir. 1337 de başlamıştır. (Bu hususta E. Cavaignac'ın yukarıda adı geçen kitabının 134 üncü sahifesine ve W. Edwart'ın "Notes on the British History,, adlı kitabının 486 ncı sahifesine bakınız).

Şimdi bu duruma göre yüz sene harplerini Prof. Kurat'ın istediği gibi 1339 da nasıl başlatabiliriz. Biz dokuz dil bildiğini ve dokuz cemiyete âza olduğunu her vesile ile yayan Dr. Kurat'ın Yüz sene harplerinin hangi tarihte başladığını bilmediğini iddia edecek değiliz. Bununla beraber Akdes Kurat'ın eline geçirdiği bir kronoloji kitabının bir din kitabı kadar mutlak sayılamıyacağını ve sayın Profesörün yaptığı tenkidin bile kendisini tekzibe yeteceğini işaret etmek isteriz.

Dr. Prof. Kurat, "Mısır'ın Yavuz Sultan Selim tarafından zabtı kıtapta olduğu gibi 1516 da değil 1517 dedir,, diyor. Halbuki, kitabımızın 48 inci sahifesinde Osmanlı - Mısır harbi "1516-1517,, diye gösterildiği gibi 50 nci sahifesinde 1517 de Ridaniye meydan muharebesiyle Mısır'ın Türkler eline geçtiği yazılmıştır.

Prof. Dr. Kurat'ın bahsettiği 1516 rakamı hülâsa tablosunda mevcuttur. Öğretmenlerin ve öğrencilerin kolaylıkla farkına varacakları bu matbaa hatasını Prof. Kurat, istismar etmek düşüncesiyle metinde olmıyan "Mısır'ın Yavuz Sultan Selim tarafından zaptı,, ilâvesiyle süslemiştir. Bir kitabın ilmî tenkidinde metinde mevcut olmıyan şeyleri varmış gibi gösteren tenkitçiler için ne hüküm verilirse Sayın Prof. Kurat için de o hüküm verileceği tabîdir.

Dr. Kurat'ın gösterdiği dördüncü rakam - tarih hatası Azak kalesinin zaptı hakkındaki tarihtir. Bu kalenin kitabımızda zaptı olduğu gibi 1697 değil, fakat 1696 dır diyor. Yukarıda bahsettiğimiz Cavaignac'ın Kronolojisinin 163 üncü sahifesinde Azak kalesinin alınması 1697 diye gösterilmiştir. Rakam - tarihler hakkında en yakın araştırma, mahsulü olan kronoloji kitabına inanmanın uygun olacağı düşüncesiyle dünya olaylarını tarihlerle ifade etmeği mevzu olarak kabul etmiş olan Prof. Cavaignac'ın 1934'de yayımladığı kitaba müracaat ettik. Akdes Kurat'ın Yüz sene harplerini 1339 da başlatması gibi bu kitap da gösteriyor ki rakam-tarih "kronoloji,, mutlak hakikat değildir.

Dr. Kurat beşinci tarih-rakam hatasını şöyle göstermektedir: "İsveç Kiralı ile Deli Petro arasındaki harp "Şimal harbi,, 1709 Poltava muharebesiyle değil "sahife 110,, 1721 de Niştat sulhü ile bitmiştir,,. Kitabımızın 110 sahifesinde Prof. Kurat'ın, tırnak içerisine aldığı "Şimal harbi,, nden bahsedilmiyor. Poltava'dan "Osmanlı İmparatorluğu ve Petro I,, başlığı altında bahsedilmiştir. Poltava'da İsveç Kiralının mağlûp olarak Osmanlı İmparatorluğuna sığınmasıyla ifade edilen İsveç mağlûbiyeti İsveç'in Rusya'da yapmakta olduğu harbin sonunu ifade etmektedir. Prof. Akdes Kurat'ın metinde olmıyan "Şimal harbi,, ni mevzua karıştırması kendisine Niştat sulhünden bahsetmek fırsatını vermiştir.

Altıncı tarih-rakam hatası olarak Katerina'nın tahta çıktığı tarih gösterilmiştir. Kurat, kitabımızdaki 1763 tarihinin 1762 olması lâzım geldiğini ileri sürmektedir. Tarih Kurumunun üçüncü cildinde 158 nci sahifesinde Katerina'nın tahta çıkması 1763 olarak gösterilmiştir. Aradaki bir yıllık fark buradan ileri gelmektedir.

Akdes Kurat yazısının başında Tarih Kurumunun kitaplarını beğendiğini ifade etmektedir. Biz de zaten bu kitaplardan faydalandık.

Büyük meydan muharebelerinden neden bahsedilmediği **hakkında s**

Prof. Kurat meydan muharebelerinden bir iki satırla bahsedilmiş olmasını da bir kasde yormaktadır. Halbuki yukarıda da anıkladığımız gibi 240 sahifelik bir kitaba Osmanlı tarihinden başka, Avrupa, Amerika ve Uzak Doğuyu da 1299 tarihinden 1938 yılına kadar sıkıştırmak mecburiyetinde olduğumuzu düşünebilirdi. Böyle düşünseydi çok kullanmayı sevdiği bir kelime ile daha "ilmî,, hareket etmiş olurdu.

Kaldı ki şanlı meydan muharebelerimiz çocuklarımıza askerlik

derslerinde bütün ilmi teferruatıyla ehliyetli subaylarımız tarafından okutulmaktadır. Prof. Dr. Kurat askerliğini Türkiye'de yapmadığı için bu cihet de kendisince meçhul kalmıştır.

Türk ve İngiliz, Türk ve Amerikan münasebetlerinin başlaması hakkında :

Prof. Kurat Türk-İngiliz münasebetlerinin ve Türk-Amerikan münasebetlerinin nasıl başladığına dair malûmat verilmediğinden şikâyet etmektedir. Türk-İngiliz münasebetlerinin gelişmesi kitabın muhtelif bölümlerinde işaret edilmiştir. Türk-Amerikan münasebetlerinin nasıl başladığı hakkında önceki okul kitaplarında hiç birşey yoktu. Biz buna rağmen Amerika Birleşik Devletlerinin kuruluşu ve gelişmesi hakkında kısa ve toplu bir bilgi vermeğe çalıştık. Yakın Çağda Osmanlı-Amerika münasebetlerinin daha çok ekonomi ve kültür bakımından devam etmiş olması yazarlarımızın dikkatini bu mevzu üzerine çekmemiştir. Bugün bile Türk - Amerikan münasebetleri hakkında bilgi edinecek kitaplarımız yoktur. Bu cihet dikkat nazarımı daha İstanbul Üniversitesinde bulunduğum sıralarda çekmişti. Asistan Fuat Ezgü'yü bu mesele üzerinde durmağa teşvik ettim. Fuat doktora tezini de bu konu üzerinde hazırlamış bulunmaktadır.

Kırım Muharebesi hakkında ;

Prof. Akdes Kurat: "Kırım muharebesi münasebetiyle Ömer Paşanın komutasındaki Türk kuvvetlerinin kazandığı başarı ve bunun harbin bitmesine tesiri üzerinde tek söz yoktur,, demektedir. Birkaç yıl sürmüş olan Kırım harbine yarım sahifeden az bir yer tahsis edilmek mecburiyeti hasıl olmuştur. Bunda ancak umumî olaylar gösterilmiştir. Bununla beraber Kırım muharebesinin Ömer Paşanın harekâtiyle başladığı ifade edilmiştir.

Haritaların metne uymadığı hakkında :

Tenkit: "Yeni Çağlar Tarihi'ndeki haritaların çoğu metne uymamaktadır. Sahife 2 de olduğu gibi,, deniliyor.

Cevap: Tarih kitaplarına haritaların kroki şeklinde konması hususunda Prof. Arif Müfit Mansel ve Prof. Cavit Baysun ile mutabık kalmıştık. Prof. Dr. Kurat'ın tenkit ettiği sahife 2 deki "XIV üncü asrın ilk yarısında Anadolu Beğlikleri haritası,, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu'nun Türk Tarih Kurumu tarafından 1937 de basılan "Anadolu Beğlikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,, isimli kitabından hudutlar aynen muhafaza edilerek alınmıştır. Anadolu Beylikleri hakkında yazılan bu en yeni kitabı kaynak kabul etmekle yerinde bir hareket yapmış olduğumuza inanıyoruz. Eğer Dr. Kurat bu kitabı hâlâ bilmiyorsa çok yazıktır.

Kitabın bibliyografyası hakkında:

Tenkit: "Kitabın sonuna konan bibliyografyanın lise tedrisatı ile

hiç ilgisi yoktur. Tamamiyle gelişigüzel ve acemice seçilmiştir.,

Cevap: Kitabın arkasına konan bibliyografya şu maksatla konmuştur: Öğretmenler derslerde öğrencilere vazife vermek veya "tarihî okuma,, yaptırmak istedikleri • vakit faydalanabilecekleri kaynak ve kitapların örneklerini hatırlamaları içindir. Bu kaynak ve kitaplar öğrencilerin de faydalanabilmesi için yeni harflerle yazılmış olanlardan seçilmiştir.

"Tarih Vesikaları,, "İslâm Ansiklopedisi,, "Belleten,, "Güzel Sanatlar,, "Tarih Semineri Dergisi,, öğrenciler için çok güzel "tarih okuması,, örnekleri ihtiva ederler. "Tarih Vesikaları,, tarih ile vesika arasında mevcut münasebeti göstermek, "İslâm Ansiklopedisi,, büyük tarihî simaların biyografilerini tanıtmak, "Belleten,, tarih tezimizin hususiyetini göstermek, "Güzel Sanatlar Mecmuası,, uzak ve yakın tarihimizde milletimizin sanat alanında yapmış olduğu eserleri aksettirmek bakımından çok kıymetli vasıtalarlardır. Bu dergilerin bir kısmı da resimlidir. Onbeş günde veya ayda bir, bir öğretmenin bu dergilerden seçeceği ve ders müfredatı ile de uygun düşecek bir yazı üzerinde öğrencileri meşgul etmesi faydalı olmaz mı?

Bibliyografyada kaynak mahiyetinde olarak gösterilen bu dergilerden başka:

- 1) Umumî Tarih örnekleri "Hamit-Muhsin, Türkiye Tarihi (bu kitabın içinde Avrupa ve Amerika da vardır). ,,
- 2) Millî Tarih örnekleri "Fransa, İngiltere, Rusya, Almanya tarihleri,,
- 3) Biyografi örnekleri "Osmanlı devrinde son sadrâzamlar,,
- 4) Hatırat ve seyahat örnekleri "Türk mektupları,,
5. Devlet teşkilâtı "Osmanlı Devleti teşkilâtına methal,,
6. Tarihî eserler " Osmanlı İmparatorluğunun dağılma devri ,, " Tanzimat ,,

gibi eserler gösterilmiştir. Bu izaha göre bu bibliyografyanın Prof. Kurat'ın iddia ettiği gibi "lise tedrisatı ile hiç bir ilgisi yoktur, tamamiyle gelişigüzel ve acemice seçilmiştir,, hükmünün ilmî bir düşünceye mi yoksa bu düşüncenin dışında şu veya bu cinsten bir maksada mı dayandığını takdir etmeyi insaf ehline bırakırız.

Kitabın beşinci sahifesinde Balkanların durumu başlığı altında gösterilen hatalar hakkında:

Tenkit: Akdes Kurat bu kitabın beşinci sahifesinde ondan fazla mühim hata bulduğunu ileri sürerek bu hataları bir bir sayıyor:

- 1) Tenkit: " Arnavutluk kıratlığı ve beğliğinden ,, bahsediliyor. Üstelik de Arnavutların İslâm oldukları da iddia ediliyor.,,

Cevap; Abdurrahman Şeref " Tarih-i Devlet-i Osmaniye,, de 76 ncı sahifede Osmanlıların Rumeli fütuhatını yazarken: "Elyevm Rumeli tesmiye olunan Balkan şibih ceziresi olvakitler kısmen Bizans Hükümetine tabî olup ekseri yerlerinde Bulgar ve Sırp ve Boşnak ve Arnavut akvamı müstakil hükümetler teşkil eylemişlerdi,, demektedir. Burada

her ne kadar Arnavut kiralığı veya beğliği denmiyorsa da, "müstakil hükümet,, in kiralık olmadığı takdirde Orta Çağ devrinin hususiyetine göre beğlik olması tabiidir.

Kaldı ki Osmanlıların Rumeli fütuhatına giriştikleri sıralarda Thopia'lar diğer Arnavut senyörleri karşısında üstünlük kurdular ve bunlardan Şarl Thopia " *Princeps Albaniae* ,, unvanını aldı (A. Gegaj, *Albanie et L'invasion Turque au XV siecle* Paris, 1937 s. 10). Thopia'lardan sonra Balşalar bütün Arnavutluğu hükümleri altına aldılar (aynı eser, s. 18).

Şu halde "diğer kıratlıklar,, tabiriyle İslâv oldukları kastedilen kıratlıklar arasında Arnavutluk elbette yoktur. Arnavutların hangi ırktan olduğu hususunda bir kayıt konmamış olması da, bu hususta umumî tarihlerin sükütu tercih etmiş olmalarındandır.

2) Tenkit: "Hazarlar hiç bir vakit Balkanlara kadar gelmemişlerdir,,.

Cevap: Tarih Kurumunun neşrettiği tarih kitaplarından 3 üncü cildinde sahife 7 de Hazarların Balkanlara gelip yerleştiği ifade edilmiştir. Buna göre Prof. Dr. Kurat iddiasını tevsik etmek mecburiyetindedir.

3) Tenkit: "Beş Balkan devletinden hepsi de Bizans'dan Ortodoksluğu ve devlet teşkilâtını almamışlardır. Epirus ve Bosna'nın batı kısımları Roma'nın tesiri altında idi,,.

Cevap: Dr. Kurat'ın bahsettiği "Romanın tesiri,,nden neyi anlamak lâzım geldiğini kestiremiyoruz. 'Roma İmparatorluğu mu yoksa Papalık mı? Biz Balkanlarda beş büyük devlette de Bizans tesirinin bulunduğu ifade etmek istedik. Yoksa bu devletin şu cihetinde veya bu cihetinde şu tesir de vardır gibi bir münakaşaya girişmedik. Kaldı ki Prof. Dr. Kurat ta "Romanın tesiri,, ile neyi kastedtiğini anlatmıyor. Bir umumî tarihte böyle bir ifadenin ne kadar mübhem kalacağı da kolayca anlaşılabilir.

4. Tenkit: "Sırp Kiralının adı sadece Duşan değil Stefan Duşan'dır.

Cevap: Bu tenkide bir diyeceğimiz yoktur.

5) Tenkit: "Duşan'ın İstanbul'u kuşattığı tamamiyle yanlıştır. O ancak İstanbul'un zaptını tasarlamakla kalmıştır. Ve İstanbul ile ilgili bir olayın bu kadar tahrif edilmesini izah etmek güçtür,,.

Cevap: Sırp'lar tarafından kitapta Bizans hudutlarının kuşatıldığı ifade edilmek istenmiş ise de maatteessüf "Bizans,, kelimesi yerine "İstanbul,, konmakla Dr. Kurat'ın işaret ettiği yanlış mana çıkmıştır. Biz bütün dikkatimize rağmen altı asırlık Avrupa ve altı asırlık Osmanlı tarihini ihtiva eden kitabımızda bazı hataların gözden kaçmış olacağını kabul ediyoruz. Zaten Avrupada neşredilen bu gibi kitapların zaman zaman tashihlerden sonra yapılan yeni tablolarında "yeniden gözden geçirilmiş, tashih edilmiş ve ilâveler yapılmıştır,, kayıtlarına rastlanmaktadır.

Fakat kitabımız hakkında Akdes Kurat'ın sıraladığı hatalardan bu

sonuncusu müstesna, diğerleri için, yaptığımız açıklama onların ne dereceye kadar bir hata olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda bir fikir vermektedir.

Lise Tarihi ve Milli Tarih :

Akdes Kurat, İngiliz tarihlerinin 776 'şar sahifelik, Rus tarihlerinin 400'er sahifelik olduğunu ileri sürerek şuurlu millî tarih terbiyesi verdiklerinden bahsediyor. Şuurlu millî tarih terbiyesinin sahife adedi ile kayıtlı olmadığı hususunda 170 ve 200 sahifelik Alman lise kitaplarını misal olarak göstermek mümkündür. Prof. Dr. Kurat'ın Üniversitelerinde doktorasını hazırladığı Alman lise tarihçileri hakkında malûmat sahibi olmamasına ihtimal vermiyoruz. Ohalde bu kitapların sahife adedinden neden bahsetmemiştir ? "Millî şuur,, "millî terbiye,,nin sahife adedi ile sağlanacağı fikrinde olmamakla beraber şu ciheti açıklamayı da uygun buluyoruz : Bizim lise son sınıfta okunan Yeni ve Yakın Çağlar tarihinden başka bir de Cumhuriyet tarihi vardır. Bu iki tarih sahife adedi bakımından beşyüz sahifeyi bulmaktadır. Bu itibarla lise son sınıfta okunan tarihler, Prof. Dr. Kurat'ın misal olarak gösterdiği Rus tarihlerini sahife itibarıyla yüz sahife aşmaktadır.

Lise kitaplarının kaldırılması hakkında :

Tenkit: Tarihimizin temelini Türk tarihi teşkil etmesi şart olduğuna göre bu kitapların biran önce mektep kadrolarından kaldırılması doğru olduktan başka millî terbiyeye uygun yeni kitapların okutulması zarurîdir.

Cevap: Prof. Kurat bu ifadesinde artık "Enver Ziya Karal'ın Yeni ve Yakın Çağlar,, tarihi hakkındaki tenkidini bir tarafa bırakarak bu "kitapların,, ifadesiyle lise kitapları için umumî bir neticeye varıyor. Bu netice şudur: Türk tarihi temel olarak, doğru olmak ve millî terbiyeye uygun bulunmak şartıyla yeni kitaplar istiyor.

Kitabımızın - bazı yanlışlar ihtiva etmesi muhtemel olmakla beraber-Türk tarihini temel almakta ve millî terbiyeye uygun bulunmakta olduğuna inanıyoruz. "Millî terbiye,, meselesinde en az Dr. Kurat kadar titiz olduğumuza bütün hayatımız ve çalışmalarımız bir fikir verebilir.

Lise Tarih kitaplarının millî tarih şuurunu istenilen seviyeye çıkartmadığı hakkında :

Tenkit: "Böyle yanlış ve eksik kitapların hâkimiyeti neticesinde üniversitemize gelen talebenin yıl geçtikçe bilgi ve bilhassa millî tarih şuurunun istenilen seviye ve istikameti tutmayışına şaşmıyoruz. Bu hususta zikrettiğimiz kitapları yazdıran ve zorla koruyan zihniyetin mesuliyeti ağırdır. Bundan doğan ve doğacak neticelere dair hüküm vermeyi Türk umumî efkârına bırakıyoruz.,,

Cevap: Bu ifadede hüküm yalnız Yeni ve Yakın Çağlar tarihi için değildir. Açık ifade edilmemiş olmakla beraber bütün lise kitapları için

olduğu anlaşılıyor. Çünkü, üniversitelere gelen talebe, yıl geçtikçe "bilgi ve millî tarih şuuru,, bakımından yetirilmişmiş olarak geliyor denilmektedir.

Akdes Kurat üstelik bu talebenin istenilen istikameti de tutmadığından da bahsederek, kendince malûm bir neticeye varmak istiyor. Ve tabii bu kitapları yazarları, yazdırınları, hâlâ okutanları lekelemek için kendinde salâhiyet görüyor.

Biz yukarda da ifade ettiğimiz gibi, kitabımızın millî tarih istikametine uygun ve millî terbiyeyi verecek bir mahiyette olduğunu iddia ediyoruz. Kitaplarımızın mükemmel olduğuna ve başkaları tarafından daha faydalı kitapların yazılamıyacağına dair hiç bir iddiamız yoktur.

Prof. Akdes Kurat'la 1935 yılındanberi meslekdaşlık ediyoruz. Tenkit ettiği kitabı yazdığımız tarihten itibaren de aynı Fakültede aynı bölümde ders okutuyoruz.

Prof. Dr. Kurat'ın kitabımız hakkındaki düşüncelerinden ve bil-hassa "millî Larih terbiyesi,, üzerindeki mütalâalarından bizi altı yıl mahrum ederek matbaa matbaa dolaşıp aleyhimizde yazı yazmasını "hangi ilmî düşünceye,, "hangi meslekî ahlâka,, "hangi ilmî terbiyeye,, yakıştıracığımızı bilemiyoruz.

Profesör Akdes Kurat'ın kitaplarımız hakkında yaptığı tenkitlerin ne dereceye kadar ilmî veya ne dereceye kadar kast mahsûlü olduğu hususunda bir şey diyecek değiliz; ifadesi bu hususta zaten, yeter derecede bir fikir vermektedir.